

HALK SEKTÖRÜ

Ali Nejat Ölçen ile Söyleşi

A1923: 1970'lerde "Halk Sektörü" kavramını kamu oyuna sunan bir düşünür ve siyaset adamı olarak halk sektörünü bizlere tanıtır mısınız?

Ölçen: Aradan yıllar geçtikten sonra genç düşünürlerimizin bana halk sektörünü anımsatacaklarını zihnimden geçirmemiştım. Sevindim ve duygulandım. Çünkü birilerinin bu tasarımı ne olduğunu öğrenmek istemesi, ülkenin geleceği açısından umut vericidir. Bu tür tasarımlar, ancak arkasında siyasal güç bulunduğu ve o siyasal güç iktidara geldiği zaman gerçekleşmesine ilişkin istenç ortaya çıkabilir. 1973'te halk sektörü tasarımı gerisinde CHP'nin siyasal gücü vardı. Ama bu siyasal güç, Milli Selamet Partisi (MSP) ile iktidara ortak olduğu zaman, tasarıma yeterince sahip çıkılmadı. Görevlendirilen Köy İşleri Bakanı ise, halk sektörüne ilişkin toplantı düzenlemekten başka bir işlevi yerine getirmedi. Hatta o toplantıların hiç birine çağrıldığımı bile anımsamıyorum. AK GÜNLERE bildirgesinde yer almasına karşın bir kez olsun ondan söz edildiğine tanık olmadım. Bir bakıma yadsındı. Oysa CHP'nin 1973'teki öğretisinin üç temel dayanağı vardı ve biri birlerinin savunucusu, koruyucusu, tamamlayıcısı idiler. Köy kentler ve öz yönetim ile bir bütün oluşturuyordu halk sektörü. Bu bütünsellik, kırsal alan ile kentsel alan arasındaki ekonomik, toplumsal dengesizlikleri ortadan kaldıracak, demokratikleşme sürecine halkın ve emekçi kitlelerin katılımıyla ivme kazandıracak ve iç göç olayını frenleyerek kırsal alan boşalmasının önüne geçecek ve halkın küçük tasarruflarının spekülâtif kazanç metaı olmaktan kurtulup yatırım ve üretim alanına yansımalarını sağlayacaktı. Bu yeni yapılanmanın odak noktası olmasıyla halk sektörü, halkın kendi yönetiminde tasarruflarını birleştirerek, yatırım-üretim kararlarına dönüştürebilecek ve yeni üretim kapasiteleri yaratılacaktı. Bunun gerçekleşmesi ise önce hukuksal alt yapının oluşturulmasını gerektiriyordu. CHP'nin üst düzey yönetimleri, ne 1973 ve ne de 1978 dönemindeki iktidarında bunun düşünsel hazırlığına gereksinim duymadı.

Halk sektörü kendine özgü hukuksal temeller üzerinde olutabilseydi, ulus devleti ya da ulusal devlet modeli bu günkü kadar sahipsiz kalmayacak, özel sektörün tekelleşmesinin önüne yapısal olarak geçilebilecek, halkın küçük tasarrufları sıcak paraya bu denli hızla dönüşmeyecek ve enflasyonun kaynağı olan üretimsizlik böylesi duraksamaya uğramayacak, reel ekonomi parasal ekonominin bu denli kolayca gerilerine dütmeyecek ve emekleme dönemi geçiren KOBİ'ler, kaynak sıkıntısı çeken değil kaynak yaratan etkinlikte ortaya çıkacaktı. Halk sektörü ve köykentlerin bütünselliği ulusal ekonominin kendi kaynaklarıyla büyümesini yaratacağı için bugünlerdeki gibi ulusal bağımsızlığı zedeleyen ve geri ödemesi olanaksızlaşan dış borç yükü altında IMF'ye avuç açmak zorunda kalmayacaktı Türkiye. Sorunuza yanıt vermeden önce, halk sektörünün doğmadan ölümüne tutsak edilen öyküsünü yeniden dile getirmek gereksinimi duydum.

1923: Sayın Ölçen, hemen sorabilir miyiz, biri birinin tamamlayıcısı olan bu üç tasarım CHP'nin gündeminden niçin düştü? Siz mi bu tasarımlara yeterince sahip çıkmadınız? Ya da CHP mi sonradan vazgeçmek zorunda kaldı?

Ölçen: Ben hala zihnimde canlı kalan ve Türkiye için gerekli olan tasarımları göz ardı edebilmiş değilim. O tasarımları ancak düşüncemde ve yüreğimde yaşatabilirim. Bunun dışında siyasal ve medyatik etkinliğim yok. Gözlemimin önemli bir bölümünü açıklamakta yarar görüyorum. Bu ise CHP'yi yöneten kadroların ve özellikle o dönemde Bülent Ecevit'in (ve belki şimdi de) dışardan gelen eleştirilere karşı yeterince direnme gücüne sahip olmamasından kaynaklanmıştır. Örneğin 1973 Ak Günlere bildirgesinde yer almasına ve adı "halk sektörü" olarak betimlenmesine karşın, 1977 Parti Programından bu deyim tümüyle çıkarıldı ve onun yerine "halk kesimi" gibi ne anlama geldiği belirli olmayan bir sözcük konuldu. Oysa burada "sektör" deyiminin yadsınamaz ekonomik özü ve içeriği var. "Kesim" sözcüğü ekonomi dışı bir deyim. Bir anlamda halkın ekonomik güç olma tasarımı vazgeçilmiş oluyordu. Halk sektörü kavramına sahip çıkmamanın önemli bir nedeni olmalıydı bu.

Ülkemizde siyasal iktidarlar oldum olası, halkın siyasal gücünden ürkmüştür. Bir de onun ekonomik güç edinmesini elbette istemeyeceklerdi. Çünkü amaç, uysal ve etkisiz, tepkisiz halk kitlelerine sahip olmak onları kolay yönetmek, yönlendirmektir. Halk sektörü bu kısır döngüyü kıracaktı aynı zamanda. Ne var ki, tasarım hem sağ ve hem de sol cenahtan eleştirilere uğradı.

Kendisini solda sanan gruplar, halk sektörünü kapitalizme yumuşak iniş olarak nitelediler ve beni revizyonizm ile suçladılar; sağ kesim de devleti ve toplumu sömürme olanakları daralacağı için ağır eleştiri kampanyası sürdürdü. Örneğin Koç ve Sabancı grubunun sözcüleri, TRT'nin ekranlarına yansıyan eleştirilerinde halk sektörünün yöneticileri kimler olacak, sermaye birikimini nasıl sağlayacak ya da yatırım sürecini nasıl başaracak türündeki soruları karşısında CHP yönetimi sessiz kalmayı yeğledi ve ben ancak dar kapsamlı toplantılarda bu eleştirilere yanıt vermeye çalıştım, arkamda partinin desteği olmaksızın. Halk sektörüne bu tür eleştirileri yöneten o dönemin sanayicilerinden Koç ve Sabancı grubunun ilk öncülerinin Ankara'nın Hergelen meydanında ip satan ya da bakkallık eden pederlerini unutmuş görünüyordular. O özel sektör, yöneticilerini ve teknik kadrolarını beğenmedikleri KİT'lerden devşirmemişler miydi? Bugünkü özel sektörü yaratan devlet değil miydi? Hala küçülmesini istedikleri devlete sığınmıyor mu bizim özel sektörümüz. Devletin teşvik tedbirlerinden yararlanmayı sürdürüyor mu?

Halk sektörü kavramını ileri sürdüğüm 1972 yılında Hacettepe Üniversitesi Ekonomi Bölümünde (bu bölümü kurmakta emek harcayanlardan biriydim) matematiksel ekonomi derslerini üstlenmiş öğretim görevlisiydim. Bülent Ecevit benim kontenjandan parlamentoya girmemi ve halk sektörünün kurulmasını benim sorumluluğuma vereceğini vaat ettiği zaman bunu ciddiye almak gibi bir yanılgıya düştüğümü anlamakta gecikmedim. Ecevit Çemberinde Politika adlı kitabımda halk sektörünün öyküsünü yeterince açıkladığımı sanıyorum. Burada sadece sorularınıza yanıt vermekle yetineceğim.

1973'te yayımladığım "Halk Sektörü" kitabında, "ne devletçi, ne de özel sektörcü tek boyutlu ekonomilerin uygulanır olmaktan çıktığını" belirtmiş ve "yürürlükte olan karma ekonomi düzeninde kaynakların özel ve kamu sektörleri tarafından gelişigüzel paylaşılmasından ötürü, ekonominin büyümesinin yetersiz kaldığını" vurgulamıştım. Bu iki sektörün arasına halk girişimciliğinin girmesi gerekliydi. Türkiye'nin karma ekonomisini iki boyutlu olmaktan çıkarıp üç boyutlu yapıya kavuşturacaktı halk sektörü. Ayrıca şunu belirtmiştim:Halk ile sektör deyimleri bir araya gelirken, yeni bir ekonomik düzen ortaya konulmaktadır. Halkın kendi tasarruflarıyla kendi yönetiminde üretim alanları yaratma olanağını var edecek yeni bir sektör tanıımıydı bu. Halkın sadece üretimin emek olarak girdisi, ya da tüketici olarak destekleyicisi olmakla yetinilmemeli, üretime doğrudan katılımı ve üretim araçları edinmesi söz konusu olabilmeliydi. Siyasal alanda kendi kendisini yöneten halk modelinin adı demokrasi ise, ekonomik alanda halkın kendi kendisini üretimci duruma getirmesinin adı da halk sektörüdür. Halkın demokrasisi, üretim kararlarındaki özgürlüğü ile pekişir.

Halk sektörünün siyasal kabul görmemesi sorununa kısaca değinmiştim. Bu siyasal kabul, halk sektörüne devletin arka çıkmasını gerektiriyordu. Teşvik tedbirleriyle devlet özel sektöre arka çıkmıyor mu?Onun gelişmesine kaynak aktarmıyor mu? Benzer özendirme yöntemlerini halk sektörü için de uygulamalıydı. Örneğin Mustafa Kemal Atatürk'ün birinci sanayi planı (1933) ve ikinci sanayi planı (1936) ile hangi yatırımların verimli olduğunun hesap ve projelerini hazırlamak ve bunu ekonomik sektörlerin bilgisine sunmak gibi. Özel sektörü banka kredileriyle nasıl destekliyorsa devlet, halk sektörünü de desteklemelidir. Öyle sanıyorum ki büyük sermayeyi de ürküten asıl bu oldu. Araya bir üvey evlat girecek ve paylaşılan kredi musluklarının debisi azalacaktı. Ve bir gün onların büyük tekelci sermaye olmanın olanakları önemli ölçüde daralacaktı. Halk sektörüne yönelen tepkiler buradan kaynaklanıyordu. Halk sektörü kitabında şunları vurgulamıştım: "Türkiye'de kamu ve özel sektörler, siyasal iktidarların yapısına göre yan yana, fazlasıyla yan yana, hatta içiçe ya da karşı karşıya. İlkinde kamu sektörü özel sektörün buyruğunda, ikincisinde de tersi kamu özel sektörün buyruğunda.

Şimdi de durum böyle değil mi? kamu sektörü özel sektörün buyruğunda ya da onun ortağı.

28 yıl öncesinde bugünleri anımsatıyor o sözcükler. Bugün kamu sektörü ile özel sektör arasında böylesi akrabalık, kamusal kaynakların yağmalanması sonucunu yaratmaktadır. Oysa halk sektörü potansiyel üretim kaynağı olarak ekonomiyi hem diri tutar ve hem de özel ve kamu sektörleri akrabalığını olabildiğince önleyebilirdi. Tarımsal alandaki üretim kooperatiflerinin sanayi alanındaki bir benzerini yapılandıracaktı halk sektörü.